

Asia: VN/1195/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot

Elintarviketeollisuusliitto (ETL) pitää ehdotuksen tavoitetta tärkeänä. On keskeistä turvata suojelutyön järjestäminen erilaisissa työtaistelu- ja muissa ristiriitatilanteissa.

Työryhmän ehdotus ei kuitenkaan kaikilta osin kykene turvaamaan tavoitteen toteutumista. Ehdotuksessa ei riittävällä tavalla ole huomioitu sitä, miten suojelutyö turvattaisiin tilanteessa, jossa palkansaajien yhdistykset eivät noudattaisi heille asetettavaa velvoitetta huolehtia siitä, että työtaistelu ei vaaranna henkeä, terveyttä, omaisuutta, ympäristöä, eläinten hyvinvointia tai muita keskeisiä oikeushyviä. Ehdotettu turvaamistoimen kaltainen menettely ei ETL:n näkemyksen mukaan olisi riittävä tavoitteen saavuttamiseksi.

Ehdotettu menettely soveltuu erityisen huonosti laajaan työtaisteluun, koska jokaisen yksittäisen työnantajan pitää erikseen hakea kieltopäätöstä tuomioistuimesta. Parempi vaihtoehto olisi, että työtaistelu voitaisiin kieltää tai sitä voitaisiin rajoittaa siten, että päätös koskisi kaikkia työtaistelun piirissä olevia työpaikkoja.

1 §

-

3 §

-

8 c §

8 d §

ETL pitää tärkeänä, että elintarvikealan vastuullisuuden kannalta keskeiset asiat, eläinten hyvinvointi ja ympäristö, mainitaan turvattavien oikeushyvien luettelossa.

Ympäristön osalta ETL kuitenkin katsoo, että 8 d §:n 1 momentin 3 kohdan perusteluja (s. 45) pitäisi täydentää siten, että myös ympäristölle haitallisten aineiden käsittelyä koskevat tehtävät mainittaisiin esimerkkeinä tehtävistä, joissa huolehtimisvelvollisuus voisi soveltua. Näin varmistettaisiin, että ympäristölle haitalliset aineet saataisiin kaikissa tilanteissa asianmukaisesti käsiteltyä teollisuuslaitoksissa ilman riskiä siitä, että ympäristölle haitallisia aineita voisi päätyä luontoon tai että niitä jouduttaisiin hävittämään muuten epätarkoituksenmukaisesti.

Eläinten hyvinvointiin liittyen ETL esittää perusteluja täydennettäväksi siten, että huomioitaisiin toimivien tuotantoketjujen merkitys eläinten hyvinvoinnille. Erilaisilla poikkeus- ja häiriötilanteilla saattaa olla merkittäviä vaikutuksia eläinten hyvinvointiin. Siksi ETL esittää, että vastaavasti kuin ympäristöä käsittelevässä 3 kohdassa myös 8 d §:n 1 momentin 4 kohdan perustelutekstikappaleen loppuun (s. 45) lisätään seuraava virke: ”Myös teollisuuslaitosten prosessien keskeytymisestä, tuotantoketjujen katkeamisesta sekä laitosten energian saannin häiriöistä voi aiheutua merkittäviä riskejä eläinten hyvinvoinnille.”

Riittävä ravinnon saanti on välttämätöntä ihmisten hengelle ja terveydelle. On selvää, että välttämättömien elintarvikkeiden saanti kansalaisille on turvattava kaikissa tilanteissa. Siksi ETL näkee, että elintarvikkeiden merkitystä pitäisi painottaa nykyistä enemmän momentin 8 d §:n 1 momentin 7 kohdassa ja sen perusteluissa. Ensisijaisesti elintarvikkeet pitäisi nostaa pykälätekstissä energian, veden ja lääkkeiden rinnalle. Joka tapauksessa perusteluja (s. 46) olisi vähintäänkin muutettava siten, että yksiselitteisesti todettaisiin, että ”muuta välttämättömiä hyödykkeitä olisivat [ehdotuksessa: ”voisivat olla”] esimerkiksi välttämättömät elintarvikkeet”.

8 e §

Esityksen menettely muistuttaa turvaamistoimen hakemista, määräämistä ja täytäntöönpanoa koskevaa menettelyä. Esitetty menettely ei kuitenkaan toisi nykytilaan muuta lisäarvoa kuin ns. hakijavakuudesta luopumisen, mikä on perusteltua, mutta voitaisiin toteuttaa lisäyksellä voimassa olevaan sääntelyyn. Esityksen mukainen uudenlainen menettely olisi monimutkaisempi kuin voimassa olevan lain mukainen menettely.

Työtuomioistuin käsittelee erityistuomioistuimena työehto- ja virkaehtosopimusten soveltamista ja tulkintaa sekä työrauhavelvollisuuden rikkomista koskevat riita-asiat. ETL:n näkemyksen mukaan olisi tarkoituksenmukaista, että työtuomioistuin käsitelisi myös huolehtimisvelvollisuuden vastaisen työtaistelun väliaikaista kieltämistä koskevat asiat.

Ehdotettu menettely soveltuu huonosti laajaan työtaisteluun, koska jokaisen yksittäisen työnantajan pitää erikseen hakea kieltopäätöstä tuomioistuimesta. Parempi vaihtoehto olisi, että työtaistelu voitaisiin kieltää tai sitä voitaisiin rajoittaa siten, että päätös koskisi kaikkia työtaistelun piirissä olevia työpaikkoja.

8 f §

Esityksen menettely muistuttaa turvaamistoimen hakemista, määräämistä ja täytäntöönpanoa koskevaa menettelyä. Esitetty menettely ei kuitenkaan toisi nykytilaan muuta lisäarvoa kuin ns. hakijavakuudesta luopumisen, mikä on perusteltua, mutta voitaisiin toteuttaa lisäyksellä voimassa olevaan sääntelyyn. Esityksen mukainen uudenlainen menettely olisi monimutkaisempi kuin voimassa olevan lain mukainen menettely.

Työtuomioistuin käsittelee erityistuomioistuimena työehto- ja virkaehtosopimusten soveltamista ja tulkintaa sekä työrauhavelvollisuuden rikkomista koskevat riita-asiat. ETL:n näkemyksen mukaan olisi tarkoituksenmukaista, että työtuomioistuin käsittelee myös huolehtimisvelvollisuuden vastaisen työtaistelun kieltämistä koskevat asiat.

Ehdotettu menettely soveltuu huonosti laajaan työtaisteluun, koska jokaisen yksittäisen työnantajan pitää erikseen hakea kieltopäätöstä tuomioistuimesta. Parempi vaihtoehto olisi, että työtaistelu voitaisiin kieltää tai sitä voitaisiin rajoittaa siten, että päätös koskisi kaikkia työtaistelun piirissä olevia työpaikkoja.

8 g §

-

18 a §

-

18 b §

ETL vastustaa työnantajien hyvitysvelvollisuutta. Työnantajien hyvitysvelvollisuudella pyritään ilmeisesti estämään työtaisteluiden kieltomahdollisuuden käyttöä ns. shikaaninomaisiin tarkoituksiin. Tuomioistuin kuitenkin aina suorittaa arvion siitä, onko työtaistelun väliaikaiselle kiellolle perusteita vai ei. Näin ollen shikaaninomaisille kanteille ei olisi olennaista riskiä, sillä ilmeisen perusteettomilla hakemuksilla ei olisi menestymisen mahdollisuutta ja työnantaja joutuisi kuitenkin maksamaan asiaan liittyvät oikeudenkäyntikulut.

Lisäksi on huomioitava, että työntekijöiden yhdistyksille ei aiheudu työtaisteluiden kieltämisestä minkäänlaisia kustannuksia, joita hyvityksellä tarvitsisi korvata.

Edellä mainituista syistä työnantajien hyvitysvelvollisuudelle ei ETL:n näkemyksen mukaan ole perusteita. Joka tapauksessa 150 000 euron enimmäismäärä on suhteettoman korkea, etenkin

verrattuna siihen, millaisia vahinkoja huolehtimisvelvollisuutta rikkomalla aiheutuneista työtaistelusta – joille ehdotetaan samansuuruista hyvitystä – voi aiheutua.

Suhteettomuus näkyy myös siinä, että vaikka kyseessä olisi laaja, koko toimialaa koskeva työtaistelu, jokainen työnantaja joutuu itse hakemaan kieltopäätöstä. Siten 150 000 euron hyvitys voitaisiin nähtävästi tuomita jokaisesta hakemuksesta, jolloin hyvitysten enimmäissumma saattaisi nousta miljoonaluokkaan.

Ehdotuksessa ei myöskään ole riittävästi perusteltu sitä, miksi vain työntekijöiden yhdistysten hyvitysvelvollisuutta esitetään jaettavaksi, mutta työnantajien ei.

18 c §

ETL kannattaa esitettyä hyvitystä. Ongelmallista on kuitenkin se, että hyvitys ei useinkaan riittäisi korvaamaan työnantajalle aiheutettua vahinkoa ja se, että vahinko voi kohdistua myös muille kuin työnantajalle.

Keskeisenä vahingonkorvausoikeudellisena periaatteena on, että laittomalla toiminnallaan vahingon aiheuttanut on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon. Jos työntekijäyhdistyksen huolehtimisvelvollisuuden vastainen toiminta aiheuttaa mittavan ympäristövahingon, ei työnantajalle suoritettava enintään 150 000 euron hyvitys riitä ennallistamaan ympäristöä. Työntekijöiden yhdistys olisikin velvoitettava korvaamaan kaikki huolehtimisvelvollisuuden rikkomisesta aiheutuneet vahingot työnantajalle ja muille tahoille täysimääräisesti – kohdistuivatpa vahingot sitten ympäristöön, eläinten hyvinvointiin tai muihin turvattaviin oikeushyviin.

Ongelmallista on se, että hyvitys nähtävästi olisi jaettava kaikkien saman työtaistelutoimen perusteella hyvitystä hakevien työnantajien kesken. Jos kyseessä olisi laaja, koko toimialaa koskeva työtaistelu, yksittäisen työnantajan saama hyvitys jäisi hyvin vaatimattomaksi eikä olisi missään suhteessa aiheutettuun vahinkoon. Pahimmillaan tämä voisi johtaa siihen, että työntekijöiden yhdistykset entistä useammin kohdistaisivat työtaistelutoimet samalla kertaa useaan eri työnantajaan eikä esityksen tavoite oikeudenvastaisten työtaisteluiden vähentämisestä toteutuisi.

Lisäksi hyvityksen tulisi koskea myös huolehtimisvelvollisuuden vastaisella työtaistelulla uhkaamista, sillä myös työehtosopimuslain vastaisella työtaistelulla uhkaamisesta voidaan tuomita hyvityssakko.

18 d §

-

Lausunnonantajia pyydetään lausumaan siitä, onko työmarkkinoilla kohdattu ongelmia suojelutyöhön liittyen.

Suojelutyön turvaaminen on tällä hetkellä käytännössä palkansaajajärjestöjen käsissä. Ne voivat lähtökohtaisesti sallia tai kieltää suojelutyön tekemisen riippumatta työtaistelun ihmisten terveydelle, omaisuudelle, ympäristölle, eläinten hyvinvoinnille tai muille keskeisille oikeushyville aiheutuvista vahingoista. ETL:n näkemyksen mukaan keskeisten oikeushyvien turvaaminen ei voi perustua palkansaajajärjestöjen hyväntahtoisuuteen.

Ongelmana on lisäksi se, että keskuslakkotoimikuntien toiminta ei ole avointa, läpinäkyvää eikä tasapuolista. Pyytäessään suojelutyötä työnantajat joutuvat luovuttamaan palkansaajapuolelle poikkeuslupahakemusten yhteydessä yritysten liiketoimintaan liittyvää luottamuksellista tietoa. Työnantajilla ei ole tietoa siitä, miten tietoa säilytetään, mihin sitä hyödynnetään ja miten sitä mahdollisesti jatkossa käytetään. Tällainen tilanne on työnantajien näkökulmasta kestämätön.

Onko hätätyötä koskevaa sääntelyä tarpeen muuttaa ottaen huomioon lakiehdotukset ja jos on, millä tavalla?

Asiantuntijat ovat esittäneet erilaisia käsityksiä hätätyön käytön edellytyksistä työtaisteluiden yhteydessä. Siksi oikeustilaa olisi selkeytettävä. Lähtökohtana tulisi olla, että hätätyön käytön tulisi olla työtaistelun yhteydessä sallittua aina silloin, kun muita keinoja oikeushyvien turvaamiseen ei ole käytettävissä.

Oikeusministeriötä pyydetään lausumaan erityisesti ehdotettaviin säännöksiin liittyvistä prosessuaalisista kysymyksistä (ml. oikeudenkäymiskaaren ja ulosottokaaren säännösten soveltuminen), ehdotettavien säännösten nojalla oikeudenvastaisesta työtaistelusta aiheutuvien vahinkojen korvaamiseen liittyvistä kysymyksistä (vahingonkorvauslain soveltuminen) sekä kaksoisrangaistavuuden kiellon soveltumisesta tilanteessa, jossa työtaistelu olisi sekä työrauhavelvollisuuden vastainen että ehdotettavien säännösten nojalla oikeudenvastainen.

-

Asianajajaliittoa pyydetään lausumaan erityisesti ehdotettaviin säännöksiin liittyvistä prosessuaalisista kysymyksistä.

-

Nissilä Samuli
Elintarviketeollisuusliitto ry